

Een motie op een woelig congres van de Sociaal-Democratische Bond luidde in 1893 de definitieve scheiding tussen anarchisten en parlementairen in de Nederlandse sociaal-democratie in. Verantwoordelijk voor de motie was de Groninger anarchist Tjerk Luitjes.

AUTEUR Adriaan van Veldhuizen

Verder lezen

Willem Hubert Vliegen, De dageraad der volksbevrijding. Schetsen en tafereelen uit de socialistische beweging in Nederland (Amsterdam 1905/1921, 2 delen).

Derk Johan Wansink, Het socialisme op de tweesprong. De geboorte van de S.D.A.P. (Haarlem 1939).

Jannes Houkes, Travailleur. Een politieke biografie van de Groninger anarchist Tjerk Luitjes 1884-1910 (Groningen 1985).

Tjerk Luitjes en de anarchisten

Net als andere socialisten verwachtte Tjerk Luitjes dat er ooit een proletarische revolutie zou komen die de uitzichtloze situatie van de arbeiders zou verbeteren. Maar anders dan sommigen was Luitjes in de stellige overtuiging dat die revolutie al heel snel zou komen. Dus toen andere

socialisten voorstelden om langs parlementaire weg geleidelijke verbeteringen door te voeren in de situatie van de arbeider, zag hij daar niets in. Als anarchistisch socialist wilde Luitjes liever wachten op de grote klap.

Luitjes kwam tot zijn overtuiging in Oost-Groningen, waar hij namens de Sociaal-Democratische Bond (SDB) meer dan twintig afdelingen had opgericht en tientallen spreekbeurten had gehouden. In die periode had hij gezien hoe de macht had gewankeld. Nadat een anarchist een petitie letterlijk door de strot van de burgemeester van Finsterwolde probeerde te duwen, werd een deel van de provincie zelfs belegerd door de marechaussee. Naar verluid omdat de overheid de revolutie vreesde.

Luitjes wist het toen zeker: nu moesten ze doorstoten. Daarom diende hij op 29 december 1893 namens de afdeling Hoogezand-Sappemeer een motie in die stelde dat de bond nooit meer mee zou doen aan verkiezingen, ‘ook niet als agitatiemiddel’.

In zekere zin was het congres een thuiswedstrijd voor hem. Maar toch was de situatie in de stad Groningen anders dan in Oost-Groningen. De congreslocatie was gebouw ‘De Toekomst’. Daar huisde een geoliede socialistische coöperatie, een organisatie die brood bakte dat goedkoop onder socialisten werd verkocht. Daarnaast waren er een bibliotheek en een vergaderzaal in het gebouw gevestigd. Het waren symbolen voor een minder ruig socialisme dan dat van Luitjes.

De zaal bood plaats aan ruim 100 socialisten die uit het hele land waren afgereisd. Ook onder die mensen waren er velen met een andere achtergrond dan de Oost-Groningers. Er waren intellectuele heren en joodse arbeiders uit Amsterdam, om nog maar te zwijgen over de voor Groningers onverstaaanbare Limburgers. Lang niet iedereen had de strijd van zo dichtbij meegemaakt als Luitjes.

Omdat de SDB een koepelorganisatie voor allerlei verenigingen van socialistische signatuur was, liepen ook de meningen over de toekomst sterk uiteen. Al deze verschillen leidden tot veel onbegrip, wantrouwen en conflicten binnen de gelederen van de bond.

Het congres werd zodoende een bende. Er werd gescholden, verschillende mensen – onder wie secretaris Samuel Wolf Coltof – liepen boos weg en de driedaagse agenda liep al na de eerste middag in het honderd. Tot verbazing van enkele journalisten werden conflicten bovendien op het podium uitgevochten. Adolf de Levita bijvoorbeeld, zwaaide met een koffertje waarin hij naar eigen zeggen bewijzen verborg voor een oplichtingsschandaal binnen de bond.

Ondanks alles werd de motie van Tjerk Luitjes met een nipte meerderheid aangenomen. Zo wist hij de koers van de SDB definitief van de parlementaire route af te sturen. De motie Hoogezand-Sappemeer werd daarmee een breekpunt in de geschiedenis van het socialisme. Want een groot deel van de parlementaire socialisten begonnen zich te beraden op hun lidmaatschap van de bond en zouden in 1894 vervolgens definitief een andere weg kiezen dan de bond die hen eerder nog met de revolutionairen had verbonden.